УДК 316.4.066:329,14

Онищук В. М.
доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
к. 40, Французький бул. 24/26, м. Одеса, 65058 Україна
e-mail: kafedra_soc_onu@ukr.net
DOI: http://dx.doi.org/10.18524/2304–1439.2018.1(30).144583

ФЕНОМЕН МОВНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена ролі мовного партнерства і соціокультурних факторів в стабілізації суспільства. Розглянуто етнокультурну форму суспільного розвитку поліетнічного регіону Півдня України. Наголошується на потребі цілісної концепції етнонаціонального розвитку України через державну мову, культурну сферу життя нації, важливості етнокультурних суспільних змін, національного відродження.
Метою статті є аналіз реального стану функціонування в південному регіоні України, компактно заселеному представниками різних етносів української та національних меншин, визначення їх статусу, вплив на свідомість, національну ідентичність та на соціокультурне середовище загалом.
Розкриваються соціальні практики проявів мовної, культурної толерантності в південному регіоні України — Одеській області.
Ключові слова: мовне партнерство, міжнаціональна та міжкультурна взаємодія.

Мовне партнерство є одним із засобів регулювання взаємодії між різними етносами, окремими особами, малими і великими національними групами, що компактно проживають в суспільстві. Система мовного партнерства може формуватися в різному етносоціальному і етнокультурному просторі, як в окремому місті, регіоні, так і в державі; у будь-якій галузі людських стосунків — як у економічній, так і в культурній, політичній тощо.

Мовне партнерство у сучасному варіанті почало формуватися у Канаді та США після їх утворення. Нації Північної Америки, на відміну від європейських, формувалися не шляхом поступового розвитку одного етносу, об'єднаного насамперед місцем проживання, комплексом спільних умов, зокрема — мовою спілкування, а з представників-мігрантів, які з різних причин обрали їх своєю батьківщиною. Формування націй відбувалося через максимальну зближеність людей, через так званий плавильний казан. Культури представників різних народів, ментальності, традиції, мови так чи інакше входили в цей плавильний казан як інгредієнти, щось додаючи до провідної ідеї.

Роль цих складників, особливо мови, варто вивчати з метою врахування у створенні сучасної української політичної нації. Відмітимо, що вищеназване оригінальне утворення не може бути штучно перенесене на україн-

© Онищук В. М., 2018

ський ґрунт. Україна є сьогодні однією з найбільш багатоетнічних країн в Європі. Поліетнічний склад українського суспільства став наслідком історичного переходу територій від однієї держави до іншої, а також традиційних прикордонних процесів розселення етнічних груп. Склад населення формувався також завдяки заселенню вільних земель представниками різноманітних етнічних груп у XVIII–XIX сторіччях [1, с. 178].

Найбільш строкатою в Україні є Одеська область, регіон, який внаслідок історичних процесів сформувався як багатоетнічний, причому з компактно і дисперсно з картиною розселення. У зв'язку з тим, що цей регіон переходив від Османської імперії до Російської і від Російської до Румунії, від Румунії до радянської, на цій території різні групи були занедбані і в стані консервативної стагнації.

В наш час низький соціально-економічний розвиток Придунав'я, занепад інфраструктури, високий рівень безробіття та відсутність державної уваги до периферійного регіону створюють умови для відчуття відірваності від Української Держави. Сьогодні відремонтована траса Рені — Одеса, запущено прямий щоденний нічний потяг Київ — Ізмаїл, розробляються програми територіального співробітництва країн Східного партнерства, що слугують істотними чинниками зближення і єдності.

Створивши в 1991 р. свою державу, народ України збудував своєрідний конструкт, який забезпечує цілісність процесу творення нації, де мова крім знаряддя спілкування є глибинним пластом духовного життя народу, його історичною пам'яттю. Пошук мовної самоідентичності в Україні в кінці XX — на початку XXI сторіччя проходить під знаком мультикультуралізму [2, с. 66]. Ця соціологічна категорія є досить сучасною, реальною і неоднозначною.

Мультикультуралізм це даність, тобто об'єктивна реальність, в якій існує суспільство, і метод етнополітичного менеджменту. Крім його культурологічного аспекту варто відмітити, що саме концепція мультикультуралізму має також соціологічний і політичний виміри, оскільки для фактичного створення і розвитку мультикультуралізму в українському суспільстві чи регіоні необхідна наявність свідомої державної політики і відповідних заходів, підтриманих як на законодавчому рівні, так і виконавчою владою, також зусиль структур громадянського суспільства.

Сьогодні мультикультуралізм є виховним засобом окультурювання молоді, засобом усвідомлення власної належності до певних культурних коренів — коренів різних. Він став засобом виховання толерантності і громадської відповідальності. Тільки культурна і освічена людина може зрозуміти рівну вартість культур національних меншин, що представлені в українському суспільстві.

Саме життя вносить корективи в асиміляційні теорії і суспільні очікування. Групова, чи регіональна етнокультурна ідентичність залишається потужним фактором індивідуальної самоідентифікації членів суспільства, які відрізняються від більшості певними культурними традиціями, релігією або мовою. Дослідження соціологів м. Одеси показують, що на півдні Одеської області болгари, гагаузи, молдовани, українці, розмовля-

ючи своєю етнічною мовою, самоідентифікують себе як бессарабці. Проблем з використанням рідної — материнської мови там не існує, кожен використовує ту мову, яка йому подобається. Цей регіон характеризується як найбільш полілінгвістичний. У старшого покоління різних етносів об'єднуючою мовою спілкування в громадських місцях, базарах, громадському транспорті тощо є російська, бо українську в школах раніше не вивчали, а молоді люди різних етносів, що отримали освіту уже в незалежній Україні, при необхідності вільно переходять на українську. Таким чином у повсякденному житті вони використовують не менше трьох мов — свою рідну, російську і мову держави — українську. При цьому болгари знають гагаузьку, а гагаузи — болгарську, молдовани — мову ромів і т.д.

Аналізуючи результати соціологічних досліджень, що проводили фахівці кафедри соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (1991, 1996 — професор Н. Победа, 2010 — соціолог Н. Нікон, 2015 — у рамках проекту Української миротворчої школи — соціологи Г. Шелест, Ю. Сербіна, Т. Кривошея) з проблем самоідентифікації і міжетнічних відносин в Одеській області, слід відділити основну тенденцію: стабільність самоідентифікації з етнічною групою, перше і друге дослідження показали, що в українців вона склала 64 %, у росіян 59,2 %, у болгар 54,3 %, у молдован і євреїв 56 %, у німців 68,4 %, у поляків 37,5 %. Незважаючи на динамічність соціальних процесів, вплив тотальної радянщини і нової української державності, чистота етнічності залишається. Результати 2010 р. підтвердили успішну адаптацію й інтеграцію болгарського етносу в новій державній реальності, результати досліджень 2015 р. показали, що найбільш продержавницьки налаштовані в Придунав'ї гагаузи.

Дослідження 2015 р. показало зростання української громадянської ідентичності. Євромайдан, анексія Криму, вторгнення російських військ на Донбас і події 2 травня в Одесі сприяли зростанню переважно української громадянськості над представництвом національної спільноти. Етнічні українець, болгарин, гагауз, молдованин і росіянин та представники інших національностей в Придунайському краї нині однаково дотримуються мета-ідеї української політичної нації. Якщо протягом останніх 20 років кількість прихильників націоналістичної ідеології становило 2 %, то нині становить 3 %. Говорити про зростання ксенофобії і націоналізму не доводиться. Разом з тим серед опитаних в місцях компактного проживання національних груп відчувається локальна ідентичність — бессарабська.

Щодо використання рідної мови, то практично всі етнічні групи задоволені мовною політикою в цьому регіоні. Але треба враховувати те, що старше покоління в період радянщини не вивчало українську мову. Сьогодні ж болгарська спільнота, молдовська мають школи або факультативні групи основною мовою навчання — мовою національних меншин, де в результаті випускники не в змозі розмовляти ys українською, ні навіть російською, що робить їх неконкурентоспроможними ні при вступі до закладів вищої освіти, ні на ринку праці.

Складна ситуація з представниками ромської меншини, яких згідно р переписом населення d області більше 4 тис., вони проживають родина-

ми серед болгар, молдован та українців. Одеська область є другим місцем компактного проживання ромів після Закарпаття. В обох регіонах разом живе, імовірно, більше половини українських ромів. Керівники програм «Роми України» «Фонду Відродження» вважають достовірним числом 300 тисяч ромського населення, хоча офіційний перепис населення в 2001 році показував цифру 47 587 осіб ромської національності [3, с. 153].

За даними Українського інституту соціальних досліджень, близько половина ромських дітей не відвідують школу або регулярно пропускають уроки. За матеріалами ромської газети «Романі Яг», у Закарпатській, також багатонаціональній, області лише 83,7 % дітей ромів здобули неповну середню освіту, 14,5 % — загальну середню, 1,4 % — закінчили СПТУ, 0,3 % здобули середню спеціальну і лише 0,4 % — вищу освіту. Принагідно відзначимо, що в 2014 р. міжнародний фонд «Відродження» надав 106 стипендій для навчання ромських студентів у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах України [4, с. 4].

Задля покращення доступу ромських дітей до освіти, за підтримки Фонду, в чотирьох областях — Одеській, Волинській, Закарпатській та Черкаській — відкрилися Центри розвитку батьків, у яких досвідчені педагоги навчають батьків відповідального підходу до виховання дітей від народження до шкільного віку. Потрібно звернути увагу на взаємини мешканців регіону з ромами, несприйняття яких відбувається через уклад життя.

В процесі проведення профорієнтаційної роботи викладачами Одеського національно університету імені І. І. Мечникова було встановлено, що випускники болгарської та молдовської національності налаштовані на вступ у навчальні заклади Болгарії і Румунії. Частина дорослого населення болгарської і молдовської спільнот володіє паспортами сусідніх держав. Жителі окремих сіл Ізмаїльського і Ренійського районів позиціонують себе як румуни. Довідково відмітимо, що такі настрої з'явилися ще після останнього радянського перепису населення 1989 р. і особливо активізувалися у 2014 р.

Півдню Одеської області властива багатокультурність, яка вимагає від держави відповідної політики стосовно етнокультурних сегментів соціуму. Але протягом чверті століття цей сегмент України був глибинкою, занедбаним краєм. Місцева влада, маючи свої уявлення про стан регіону, намагалася втілити власні моделі, не рахуючись із настроями й потребами населення. Шляхом виваженої соціально-економічної, національної психологічно тонкої політики за 25 років можна було зробити його українським — не в мовному розумінні, а в політичному.

Для констатації міжетнічної дистанції у зв'язку з подіями серпня 2016 р. в селі Лощинівка Ізмаїльского району Одеської області слід звернутися до лонгітюдного соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України «Українське суспільство». Індекс соціальної дистації майже всіх етносів України, згідно зі шкалою Богардуса, не перевищував 3. Щодо німців та румунів він сягає 4, а індекс близько 5 викликають тільки роми і чеченці.

Негативне ставлення, високий ступінь відчуженості між основною масою українського суспільства та представниками ромів має тривалу історію. Порівняння відповідей молоді і людей старшого віку щодо їхнього ставлення до ромів і готовності допустити їх у своє життя свідчить про майже повну ідентичність їхніх настроїв. Тому можна констатувати, що за всі роки незалежності у ставленні до ромів не відбулося змін на краще. Негативне ставлення, всі перестороги та стереотипи щодо ромів були повною мірою відтворені новим поколінням. Таким чином, упереджене ставлення буде відтворюватися знову й знову. Можна говорити про механізм відтворення сприйняття між готовністю молоді, яка народилася і соціалізується в незалежній Україні, і старшого покоління, яке прожило більшість свого життя і інших суспільних умовах в період існування «советського народу», і про відсутність помітних соцієтальних змін в міжнаціональних відносинах.

Дослідження, передусім соціологічні, реальна дійсність свідчать про досить високий рівень толерантності у міжетнічних стосунках. У демократичного суспільства є можливості поєднати в одному просторі етнокультурну різноманітність, об'єктивно показати: ось живуть поряд з нами, домінуючою нацією, люди, їхня культура інша від нашої, але це не привід для того, щоб її не сприймати або до неї ставитися якось відсторонено чи вороже. Результати національного опитування «Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством», проведеного силами національної мережі ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в 24 областях України у вересні 2017 р., показали, що мова, якою розмовляють пошукувачі роботи, не є чинником відмови при працевлаштуванні (всього 1 % відмов). На питання «На Вашу думку, чи є напруженість відносин в Україні між україномовними та російськомовними громадянами» 73,4 % відповіли «НІ», «ТАК» — 19, 2 %; між етнічними українцями та іншими національно-етнічними групами «НІ» — 70,9 %, «ТАК» — 18,3 %, інші — важко відповісти [5, с. 5, 11].

Мовна політика держави має бути гнучкою, інклюзивною, з урахуванням потреб, з повагою до людей. Існують механізми нормального сприйняття інших у парадигмі «Ми — Вони». Сьогодні це помітно з кримськотатарським народом після анексії Криму.

Історія з мовною нормою нового Закону України «Про освіту» — яскравий приклад уміння влади створювати державні проблеми, де змішали представників корінних народів та національних меншин з іноземцями та особами без громадянства. Згідною з офіційною статистикою в Україні мовами корінних народів і національних меншин навчаються близько 400 тис. дітей у 735 навчальних закладах. Як правило, у таких закладах українська мова вивчається як предмет. МОН Україні змушене констатувати, що спостерігається стійка тенденція до зниження рівня та погіршення якості загальної середньої освіти в дітей зі шкіл з навчанням мовами національних меншин, що підтверджується, зокрема, результатами ЗНО. Президент під час виступу в ПАРЄ згадав про Берегово де 75 % випускників шкіл не склали іспиту з української мови [6, с. 3].

У 2016 р. 60,1 % школярів, що належать до угорської та румунської меншин, взагалі не подолали поріг склав / не склав з тестування української мови. Це справді прогнозована згубна дискримінація цих дітей на майбутнє у своїй державі. Це майбутні іммігранти та сепаратисти.

Використання єдиної державної мови не піддається сумніву ні всередині країни, ні її сусідами, ні європейськими структурами. У Резолюції ПАРЄ 2189 (2017 р.) також відзначено, що знання державної мови — чинник соціальної інтеграції, і держави обґрунтовано вимагають, аби державна мова була мовою освіти для всіх [6, с. 3].

Декілька країн, зокрема Угорщина, Румунія, Польща, Болгарія, Молдова, Греція і Росія заявили свої застереження щодо положень вищеназваного закону. Водночас їхня позиція примушує аналізувати рівень дотримання прав етнічних українців у тих-таки сусідніх країнах. В Угорщині українська діаспора нечисленна — близько 8 тис. осіб і офіційно визнана українська мовою національної меншини. При цьому ні початкових, ні середніх шкіл з українською мовою викладання там немає. У Румунії проживає близько 50 тис. етнічних українців. Єдиним українським навчальним закладом є Педагогічний ліцей імені Т. Г. Шевченка у місті Сігету Мармацієй, в якому навчається менше 200 учнів. У Росії за неофіційною статистикою проживає близько 10 млн. українців — і українських шкіл взагалі немає [6, с. 3].

У суспільствах, що сформувалися як політичні нації, з державною мовою, національна ідентичність і є по суті відчуттям належності до такої нації. Ольгерт І. Бочковський зазначив, що нацією стає той народ, який хоче бути нацією. Корені етнічного лежать у підсвідомих структурах самої людини, а відповідні поведінкові установки формуються в процесі соціалізації. Соціалізація особистості — це визначення індивідуумом культивованих істин і процес навчання особистості правил їх додавання, узвичаєних у суспільстві. Цим традиційно займаються родина, школа, церква, оточення, наставники. Але центральне місце повинна займати держава. Для визначення цієї проблеми ми провели зондажне дослідження, інструментом якого був роздатковий формалізований опитувальник (анкета) для самопізнання. Розвідка проводилась до Революції Гідності в 2013 р.

Вибірка дослідження включає 56 осіб — по 14 осіб чоловічої та жіночої статі, першої корінної — українці, і трьох етнонаціональних груп — росіяни, болгари, євреї, вік до 25 р. Усі опитувані громадяни України, більшість проживає в м. Одесі. Дослідницька стратегія базується на компаративістиці. За основними показниками послідовно проводиться порівняння між собою всіх чотирьох етнічних груп.

Питання були поділені за такими блоками: критерії етнічності, етічна та громадянська самоідентифікація, сприйняття етнічності оточуючих, етнічна рефлексія, етнічна вибірковість, етнічна дистанція, когнітивний інтерес до інших етносів, уяви про етнічну нерівність, ставлення до національних звичаїв, традицій та національних героїв, ідеологічні орієнтації, уявлення про позитивні та негативні якості свого народу.

Аналіз результатів опитування представників корінного етносу — українців. На питання блоку критерії етнічності, що більше всього споріднює людей однієї національності, всі без вийнятку респонденти відповіли — історія, спільна територія мешкання, мова, культура, традиції; на другому місці за кількістю відповідей — спільні інтереси, життєві невдачі; рідше траплялися відповіді — успіхи у спорті, патріотизм.

Відповіді респондентів росіян на це питання дуже схожі з відповідями українців. У болгарських представників на другому місці за кількістю відповідей було — знаходження людей (болгар) в іншій країні та іномовному середовищі, належність до історичної батьківщини. Представники європейської молоді додали релігію і на першому місці була відповідь — спільна мета та принципи існування.

На питання блоку етнічна та громадянська самоідентифікація — для вас важливо те, що Ви людина цієї національності, чи те, що Ви громадянин України? — майже всі респонденти, як представники титульної державотворчої національності відповіли, що для них важливо бути громадянином України, лише незначна кількість опитуваних відповіла, що для них важлива в першу чергу національність, а не належність до української держави.

Відповіді половини респондентів росіян акцентували увагу на важливості для них національності, а громадянство не важливо. Болгари раніше відповіли, що для них важлива національність, тому що громадянство набувається, а національність — вроджена — це половина опитаних. Тільки один респондент на перше місце поставив громадянство України. У єврейських респондентів відповіді були майже ідентичні.

Відповіді на питання «У якому віці Ви вперше відчули свою національність?» свідчать, що більше 80 % молодих людей відчули себе українцем у підлітковому віці, інші в період повноліття — після 18 років. Росіяни відчули себе росіянами переважно в підлітковому віці — в 15 років — це дві третини. Болгари у віці 10–12 років і євреї — 10–14 років — також дві третини.

Наступний блок питань був сприйняття етнічності отчуючих, відповіді на питання «Те, як Ви ставитесь до тієї чи іншої людини, залежить чи не залежить від її національності?», більше половини українських респондентів відповіли, що ставлення до людини не залежить від національності цієї людини, а залежить від особистісних якостей та поваги до української нації і держави. Рідше траплялися відповіді, що їх ставлення до людини інколи залежить від національності людини, особливо коли ця людина неповажно ставиться до людей української національності або веде себе агресивно.

Всі респонденти росіяни відповіли, що ставлення до людини не залежить від національності людини, а залежить від особистісних якостей людини. Серед болгар траплялися відповіді, що їх ставлення до людини інколи залежить від національності, дехто навіть назвав національності та причини свого неоднакового ставлення, це — нечесність циган, жага до збагачення у євреїв. Для євреїв відповіді була ідентичною з росіянами з додатком, якщо ця людина не представляє для них небезпеку.

Всі без винятку респонденти української етнонаціональної групи на питання «В житті Вам доводилося частіше пишатися чи соромитися своєї національності?» відповіли, що вони частіше пишалися своєю національністю. Всі респонденти російської етнонаціональної групи частіше пишалися своєю національністю. Більша частина опитаних болгар такої ж думки і 2 особи не відповіли на це запитання. Євреї пишалися своєю національністю.

У блоці етнічна вібірковість на питання «В майбутньому для Вас важливо одружитися з людиною своєї національності чи його/її національність не буде мати значення?» 5 осіб відповіли, що важливо, для 8 осіб національність значення не має і 1 затруднявся дати відповідь. У двох третин росіян, болгар та 85 % євреїв є бажання вступати в шлюб з представниками своєї національності.

Відповіді на питання «Серед народів, що живуть в Україні, чи є такі, до кого ти відносишся краще чи гірше за інших, чи ти ставишся до всіх однаково?» дали такий результат: майже половина опитуваних зазначили, що сприймають всіх людей однаково, характеризуючи людей за їх особистісними якостями, а не за національністю; на другому місці за частотою відповідей було негативне ставлення до представників Кавказу, арабів, турків та мусульманських народів взагалі; також зустрічалися відповіді, де було зафіксовано негативне ставлення до українських болгар та гагаузів. Будемо констатувати певний рівень ксенофобії в середовищі молоді.

Наступний блок питань був про етнічну дистанцію, і респонденти відповідали, що не хотіли би народитися афроамериканцями, предстаниками мусульманської спільноти і Південно-Східної Азії. Кілька опитаних росіян не хотіли б народитися представниками будь-якої мусульманської спільноти, кілька болгар — не хотіли б бути циганами, євреї — арабами.

Відповіді на питання «Когнітивний інтерес до інших етносів» свідчать, що всім опитуваним цікаво дізнатися про звичаї та традиції інших народів Україні, вони шанують свої, бо це культурна спадщина і повага до предків. Всі впевнені, що всі мають однакові права. Стовідсотково молоді люди байдужі до молодіжних рухів і політичних організацій. Серед позитивних якостей свого народу українці-респонденти виділяли доброту, чесність, працьовитість, спілкування і смилівість. Рідше відмічали гордість, чесність та розум. Серед негативів відзначали заздрість, лінощі та безвольність, рідко зустрічалися жорстокість, жадібність та зухвалість.

Росіяни серед позитивних якостей свого народу в українському оточенні виділили сміливість, щедрість, доброту, гордість. Рідше опитувані відмічали свободу, розум, ввічливість. Відповідаючи на питання про негативні якості свого народу вони зазначили гордовитість, заздрість, а також лінощі та жорстокість. Болгари серед позитивних якостей називали гостинність, працьовитість, спілкування, сміливість, а також чесність та розум. Серед негативних якостей майже всі зазначали хитрість, жаднібність, заздрість на зухвалість. Зустрічалися гордовитість та лицемірство.

Респонденти єврейської національності бачили у своїх представниках тільки позитиви і практично не називали негативів.

В структурі соціально-культурних, політико-економічних факторів, що визначають групове етнічне «ми» на півдні Одеської області, значимими є мова, спільність походження, традиції, звичаї та інше. За С. Хантінгтоном, для того, щоби країна змогла забезпечити культурну ідентичність, необхідно дотримуватися трьох умов: 1) політична та економічна еліта країни в цілому має підтримувати і вітати цей шлях; 2) народ має погодитися на прийняття нової ідентичності; 3) панівні групи цивілізації, у яку намагається ввійти розколота країна, мають бути готові прийняти її: саме еліта має виняткове значення при подоланні розколу країни [7, с. 45].

Дієвим інструментом єдності регіону і всієї країни є соціально-економічний розвиток і довіра національних меншин до держави і тому виняткового значення набувають проблеми, пов'язані з рівнем патріотичної свідомості та практичною поведінкою всіх національних спільнот.

Культурно-мовна і психологічна близькість титульної нації з національним меншинами сприяє зростанню розуміння української громадянської ідентичності. Мовно-культурні орієнтації населення України піддаються впливу. Мовне партнерство полягає у підтримці природного розвитку й функціонування мов державної і національних меншин у конституційно визначених межах. Від співробітництва за умов взаємного визнання мовних прав більшості й національною меншиною на теренах держави виграють всі члени суспільства. Повага до мови національних меншин є основою співіснування в суспільстві і сприяє довірливості та служить національній безпеці та єдності.

Список використаних джерел і літератури

1. Гордузенко В. Етнонаціональна група як компонент етнонаціональної структури українського суспільства. *Соціальна психологія*. — 2006. — № 3 (17). — С. 173–180.
2. Ляпіна Л. А. Мультикультуралізм як стратегія вирішення проблем культурного розмаїття: аналіз теоретичних моделей. *Український соціум: науковий журнал*. — 2017. — № 1 (60). — С. 60–71.
3. Гаутер Я. Порочне коло на узбіччі суспільства: ситуація ромів в Україні. *Спільне: журнал соціальної критики*. — 2012. — № 5. — С. 145–155.
4. Міжнародний фонд «Відродження»: стислий звіт за 2014 рік. *Дзеркало тижня. Україна*. — 2015. — № 7. — С. 4.
5. Бакіров В. С., Балакірєва О. М., Куценко О. Д. та ін. Соціальні нерівності: Сприйняття українським суспільством. Інформаційні матеріали за результатами національного опитування. Київ; Харків: САУ, 2017. — 12 с.
6. Ставнічук М. Мовна пастка. «Західний фронт» української влади. *Дзеркало тижня Україна*. — 2017. — № 38.
7. Хантінгтон С. Столкновение цивилизаций. *Полис*. — 1994. — № 1. — С. 33–48.

References

1. Gorduzenko V. Ethnonational group as a component of the ethno-national structure of Ukrainian society. *Social psychology*. 2006. — No. 3 (17). — C. 173–180.
2. Lyapina L. A. Multiculturalism as a strategy for solving problems of cultural diversity: analysis of theoretical models. *Ukrainian SOCIETY. — Scientific journal*. — 2017 — No. 1 (60). — P. 60–71.

3. Gauter Jacob. Vicious circle on the side of society: the situation of the Roma in Ukraine. *Common: Journal of Social Criticism.* No. 5. 2012. P. 145–155.
4. International Renaissance Foundation: Synopsis for 2014. *Mirror of the Week. Ukraine*. — 2015 — № 7 p.4
5. Bakirov VS, Balakireva O. M., Kutsenko O. D., Muradyan O. S., Sokuryanskaya L. G. Social Inequalities: Perceptions by Ukrainian Society. Information materials on the results of the national survey. Kiev — Kharkiv. — SAU. — 2017. — 12 p.
6. Stavnichuk M. Language trap «Western Front» of the Ukrainian government. *Dzerkalo Tyzhnia Ukraine*. 2017. — № 38.
7. Huntington C. The Collision of Civilizations. *Polis*.1994. — No. 1. — P. 33–48

Стаття надійшла до редакції 05.09.2018

Онищук В. М.
доктор социологических наук, профессор, заведующий
кафедрой социологии Одесского национального
университета имени И. И. Мечникова
к. 40, Французский бул., 24/26, Одесса, 65058, Украина
e-mail: kafedra_soc_onu@ukr.net

ФЕНОМЕН ЯЗЫКОВОГО ПАРТНЕРСТВА В ЭТНОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ ЮГА УКРАИНЫ

Резюме

Статья посвящена роли языкового партнерства и социокультурных факторов в стабилизации общества. Рассмотрена этнокультурная форма общественного развития полиэтнического региона Юга Украины. Отмечается необходимость целостной концепции этнонационального развития Украины через государственный язык, культурную сферу жизни нации, важности этнокультурных общественных изменений, национального возрождения.

Целью статьи является анализ реального состояния функционирования в южном регионе Украины, компактно заселенном представителями разных этносов украинского и национальных меньшинств, определение их статуса, влияние на сознание, национальную идентичность и на социокультурную среду в целом.

Раскрываются социальные практики проявлений языковой, культурной толерантности в южном регионе Украины — Одесской области.

Ключевые слова: языковое партнерство, межнациональное и межкультурное взаимодействие.

Onischuk V. M.
Doctor of Sociological Sciences, Professor, Head of the Department of Sociology,
Odessa I. I. Mechinikov National University,
building 40, French Blvd. 24/26, Odessa-58, 65058, Ukraine
e-mail: kafedra_soc_onu@ukr.net

PHENOMENON OF LINGUIST PARTNERSHIP IN THE ETHNICULAR SPACE OF THE SOUTH OF UKRAINE

Summary

The article is devoted to the role of language partnership and socio-cultural factors in the stabilization of society. The ethno-cultural form of social development of the polyethnic region of the South of Ukraine is considered. It is emphasized the need for a holistic concept of ethno-national development of Ukraine through the state language, the cultural sphere of life of the nation, the importance of ethno-cultural social changes, national renaissance.

The purpose of the article is to analyze the real state of functioning in the southern region of Ukraine, densely populated by representatives of various ethnic groups of Ukrainian and languages of national minorities, determination of their status, influence on consciousness, national identity and socio-cultural environment in general.

The social practices of manifestations of language, cultural tolerance in the southern region of Ukraine — Odesa region are revealed.

Key words: linguistic partnership, interethnic and intercultural interaction.